

Türk Turizm Araştırmaları Dergisi

2020, 4(2): 1493-1508.

DOI: [10.26677/TR1010.2020.408](https://doi.org/10.26677/TR1010.2020.408)

ISSN: 2587-0890 Dergi web sayfası: <https://www.tutad.org>

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Türkiye Mağara Turizmine Yönelik Bir Değerlendirme

Öğr. Gör. Dr. Serhat YOZCU, Bartın Üniversitesi, Bartın Meslek Yüksek Okulu, Bartın, e-posta:

serhat.yozcu@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7525-1037>

Öz

Dünya, ekonomik, teknolojik ve sosyal yönden hızlı bir değişim içerisinde. Bu değişim, her şeyi etkilediği gibi turizmi de etkilemektedir. Yeni turistik talep, kitle turizmden alternatif turizm türlerine yönelmektedir. Alternatif turizm türlerinden birisi de mağara turizmidir. İnsanların ilk barınakları olan mağaralar, medeniyetin gelişmesiyle zaman içerisinde önemini yitirir. 19 yy'a gelindiğinde ise bilim insanlarının etkisi ile mağaralara yönelik ilgi tekrar başlar. Bu ilgi günümüzde mağaraların içerdiği değerlere istinaden turizm ile devam etmektedir. Bu araştırmada, mağaraların turizmde kullanım şekilleri ile dünyada ve ülkemizdeki mağara turizminin durumu ele alınmaktadır. Konu ile ilgili yazın taramasına dayanan bu çalışmada nitel araştırma yöntemi esas alınmış olup, kaynak ve belge incelemesi gerçekleştirilerek kavramsal bir çerçeve oluşturulmuştur. Çalışma sonucunda Türkiye'deki mağaraların daha çok görsel mağara olarak hizmet verdiği anlaşılmaktadır. Diğer taraftan Türkiye'deki mağaraların sağlık, macera ve eğitim değerlerinin kullanılması ile mağara turizmi geliştirilebilir.

* Yazarın "Mağaraların Rekreatif Kullanımı ve Mağaracılık Motivasyonları: Ayvainsi Mağarası Örneği Başlıklı" Doktora Tezinden üretilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mağara Turizmi, Jeoturizm, Speleoterapi, Türkiye.

Makale Gönderme Tarihi: 26.01.2020

Makale Kabul Tarihi: 12.04.2020

Önerilen Atf:

Yozcu, S. (2020). Türkiye Mağara Turizmine Yönelik Bir Değerlendirme, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(2): 1493-1508.

© 2020 Türk Turizm Araştırmaları Dergisi.

Journal of Turkish Tourism Research

2020, 4(2): 1493-1508.

DOI: [10.26677/TR1010.2020.408](https://doi.org/10.26677/TR1010.2020.408)

ISSN: 2587-0890 Journal Homepage: <https://www.tutad.org>

RESEARCH PAPER

An Evaluation of The Cave Tourism in Turkey

Dr. Serhat YOZCU, Bartın University, Bartın Vocational School, Bartın, e-mail: serhat.yozcu@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7525-1037>

Abstract

The world is in a rapid change in economic, technological and social aspects. This change affects tourism as effect as everything. The new tourist demand slides from mass tourism to alternative tourism types. One of the alternative tourism types is cave tourism. Caves, which are the first shelters of people, lose their importance in time because of the development of civilization. Interest in cave begins again with scientists' effect in 19 th century. This interest continues with tourism types based on the cave values today. In this research, the usage of the caves in tourism and the situation of cave tourism in the world and in our country are discussed. In this study, which is based on the literature review, the qualitative research method has been taken as a basis and a conceptual framework has been formed by analyzing the source and document. As a result of this study, it comes out that the caves in Turkey usually services as show caves. On the other hand, adventure, health and education values of caves in Turkey can be used for developing cave tourism.

Keywords: Cave Tourism, Geotourism, Speleotherapy, Turkey.

Received: 26.01.2020

Accepted: 12.04.2020

Suggested Citation:

Yozcu, S. (2020). An Evaluation of The Cave Tourism in Turkey, *Journal of Turkish Tourism Research*, 4(2): 1493-1508.

© 2020 Türk Turizm Araştırmaları Dergisi.

GİRİŞ

Günümüzde dünya nüfusu artmakta, nüfus yaş dağılımı farklı bir görünüm kazanmakta; yükselen sosyo-ekonomik refah ile yaşam koşulları iyileşmekte, artan eğitim ve haberleşme olanakları sonucu insan ve grup davranışları farklılaşmaktadır (McIntosh, Goeldner ve Ritchie, 1995: 225). Modern toplum bireyleri, sağlıklı yaşamaya önem veren, çevresel sorunlara daha duyarlı ve daha bilinçli tüketicilerdir. Yeni anlayışlara sahip bireylerin tatil alışkanlıkları da değişmekte, kitle turizmi dışında alternatif turizm çeşitlerine yönelmekte ya da yönlendirilmektedirler (Swarkbrooke vd., 2003: 56-57; Erdoğan, 2003: 105). Geleneksel turist gönderen ülkeler, sanayi sonrası aşamaya geçmekte, bu yeni aşamayla insanların yaşam biçimleri ve değerleri değişmektedir. Servet biriktirme alışkanlığı, yerini tecrübe biriktirme alışkanlığına bırakmaktadır (Holloway ve Taylor, 2006: 615). Diğer taraftan yeni teknolojilerin etkisiyle bilgi temelli toplum ve işgücünün ortaya çıkışı, seyahat edenlerin daha bilgili, sofistike ve bireysel tecrübeye önem veren seyahatleri talep edeceği, beklenilmektedir (Goeldner ve Ritchie, 2009: 584).

Yeni turistik talebin yöneldiği, alternatif turizm türlerinden biri de mağara turizmidir. Her yıl milyonlarca insan tarafından ziyaret edilen mağaralar, turizmin gelişen bir formudur (Lewkowicz, 2010). Mağara turizmi, ülkemizde de gelişme aşamasındadır ve mağaralar, genelde görsel mağaracılık olarak işletilmektedir, oysaki mağaraların turizmde farklı kullanımları da mevcuttur. Bu çalışmada mağara kavramı, mağaraların turizmde kullanım şekilleri açıklanmakta; ülkemizdeki mağara turizmi değerlendirilmekte ve mağaraların turizmde daha etkin kullanılabilmesine yönelik öneriler sunulmaktadır.

MAĞARA KAVRAMI

Mağaralar, yüzeye açılımları olan yer yüzeyi altındaki doğal boşluklardır (Nazik, 2008:1; White ve Culver, 2012) ve genellikle, yeraltı akarsularının yeraltındaki kayaları aşındırmasıyla meydana gelir. Bir mağara, içine girilip araştırılabilecek kadar büyük olmalıdır (Garofano ve Govoni, 2012: 80). Uluslararası Mağarabilim Birliği'nin yaptığı tanıma göre ise mağara: "İnsan geçişine izin verecek büyüklükteki ağız, kayaçta açılmış bir yeraltı boşluğudur. Doğal yolların dışında insan eliyle açılmış olan oyuk, girik, hücre veya birtakım hücrelerle, galeriler de mağara olarak adlandırılır (Ozansoy ve Mengi 2006:1). Mağaralar, genellikle yüzey sularının etkisiyle oluşmakta, bunun dışında lav akıntısı gibi farklı oluşumlarla da meydana gelebilmektedir (Nazik, 2008). Doğal yollarla ya da insan etkisiyle oluşan mağaralar, ileri de bahsedileceği üzere içermiş olduğu kültürel, jeolojik, ekolojik, atmosferik vb. değerlere istinaden jeoturizm, sağlık turizmi, inanç turizmi gibi farklı turizm çeşitleri altında ziyaretçilerine hizmet edebilmektedir.

Mağara Turizmi

Mağaralar, turizme konu olmadan önce de ziyaret edilmiştir. Mağara ziyaretlerine ilişkin ilk kayıtlar, M.Ö. 1100 yıllarında, Asur Kralı Tiglat dönemine dayanır (Cigna ve Forti, 2013: 11). M.Ö. 221 yılında, Çin'de mağaralarla ilgili kitap kayıtlarına rastlanılmaktadır (Ozansoy ve Mengi, 2006: 135). Bazı mağaralar, antik çağdan beri bilinmektedir; yaklaşık 2000 yıl önce Romalı yazar Plinius, İtalya'nın Napoli kenti yakınlarındaki "Köpek Mağarası" nı, insanların ziyaret ettiğini söylemektedir (Cigna ve Forti, 2013: 11). Slovenya'daki Postojna Mağarası'nın 1213, 1323 ve 1393 yıllarında ziyaret edildiği (Cigna ve Forti, 2013: 11), ziyaretlerin birçoğunun ise 17. ve 18. yüzyılda yapıldığı bilinmektedir (www.postojnska-jama.eu).

Binlerce yıl insanlara barınak olan mağaralar, medeniyetin ilerlemesiyle eski cazibesini yitirir ve unutulur. Mağaralara yönelik ilgi, 19. yy'da bilim adamlarının keşfetme güdüsüyle tekrar başlar (Webb, 2004: 1327). Keşif etkinliğinin ve keşifler sonucu elde edilen belgelerin yayınlanması,

Avrupa genelinde mağaracılık kulüplerinin sayısında artışa sebep olur. Mağaracılık Kulüpleri, mağaraların bilimsel incelemesinden ziyade mağaraların sportif yönüyle ilgilenir (Shaw, 2004: 723). 1920'li yıllarda, Amerika'da ekonomik bir faktör olarak Mağara Turizmi başlar ve birçok mağara, gösteri amaçlı halka açılır (Trimmel, 2004: 695). 1980'lerden sonra İngiltere'de keşfedilmiş mağaralara yönelik birçok ziyaretler düzenlenir; bu ziyaretlerde mağaraların güzellikleri, mağara ortamının sağladığı huzur ve sportif heyecan, ziyaretçilerin asli motivasyonlarıdır (Webb, 2004: 1327).

Batman ve Eraslan (2007: 208) mağara turizmini, yeryüzeyi altında oluşan boşlukların ziyaret edilmesi şeklinde tanımlamaktadır. Usta (2008: 12) ise mağara turizmini: "Sağlık ve merak amacıyla mağaralara yapılan seyahatler" olarak ifade eder. Mağaraların turizmde yaygın olarak kullanımı, görsel mağaracılık şeklindedir. Cross (2004: 149), Görsel Mağaracılığı: "Rehberlik hizmeti ile diğer ziyaretçi hizmetlerinin sağlandığı, mağaralara yönelik turlar" şeklinde ifade eder. Wilson ise (2012: 643) görsel mağara işletmelerini: "Doğal mağaraların, ziyaretçilerin herhangi bir özel beceri ve donanım gerektirmeden mağara girişine ve gezintisine olanak sağlayacak şekilde düzenlenerek, ticari amaçla faaliyet gösteren ve genel de bir parkın içerisinde yer alan oluşumlar" şeklinde belirtir.

Mağaralar, bilimsel (Cigna ve Forti, 2013), estetik (Kim vd., 2008: 301), kültürel (Doğanay ve Zaman, 2013:123; Ege, 2015), sağlık (Beamon vd., 2010: 2-3), sportif ve macera (Cross, 2004: 149) değerlerine sahiptir ve bu değerlere istinaden turizmde arz kaynağı olarak kullanılmaktadır.

Kültür Turizmi Kapsamında Mağaralar: Mağaralar, ilkçağlarda insanların barınma ihtiyacını gidermiştir. İnsanlar tarafından binlerce yıl kullanılan Prehistorik mağaralarda ateş izlerine, taş aletlere; taştan, kemikten, fildişinden ve boynuzdan yapılan silahlara; süs eşyalarına ve sanat eserlerine rastlanır (Uçankuş, 2000: 27), dolayısıyla bu mağaralar kültürel değerler barındırır (Taşkiran, 2004: 77). Günümüze değin, zaman zaman iskân edilen mağaralar, çeşitli tören ve ayinlere de ev sahipliği yapar. Son bin yılda ise mağaralar, mistik özelliklerini kaybederek, sığınak ve depolama alanları şeklinde kullanılır (Uysal, 2016).

Bazı mağaralar, insanlar tarafından kutsal mekânlar olarak kabul edilmektedir. Kiernan (2004), Kuzey Irak'taki Shanidar Mağarası'nın 60.000 yıl önce inanç kapsamında ziyaret edildiğini ifade eder. Budizm, Hristiyanlık ve İslam inancında da mağaraların kutsandığı bilinmektedir. Budistler için Çin'in Güney Xinjiang Bölgesi'nde Bin Budalı Mağaraları (Congjiang, 2003: 46-47), Hristiyanlar için mağaradan kiliseye dönüştürülen ve hac merkezi kabul edilen Saint Pierre kilisesi (Doğanay ve Zaman, 2013:123; Ege, 2015); Müslümanlar için Hz. Muhammed'in peygamberlikle müjdelendiği, Hira Mağarası (Schimmel, 2002) kutsal alanlara örnek verilebilir.

Mağara yakınındaki yerli halkın mağaralara yönelik inançları da kültürel değerleri oluşturur (Kim vd., 2008: 301). Bu değerler içinde mağaralar, efsanelere, masallara konu olan mekânlardır. Örneğin Türk Kültüründe mağara motifi, felsefi anlamda yeniden doğuşun, dirilmenin mekânıdır; masallarda geçen mağara ise, daha çok olağanüstü varlıkların yaşadığı bir yer, bir sığınma evi, maceraya atılma mekânı, şekil değiştirme mekânıdır (Çetindağ, 2007). Klasik Yunan Mitolojisinde ise Zeus, Girit Adası'nda bir mağarada periler tarafından büyütülür. Yine Yunan Mitolojisinde ıssız ve çorak vadilerden akan sular, yere batır (Su batır, yere batır diye adlandırılan mağaralar) ve kaybolurdu. Yunan mitolojisindeki bu alanlar, cehenneme açılan kapılar olarak bilinir (Can, 1994). Efsanelerin ve mitoloji kahramanlarının yaşadığı yerler olarak bilinen mağaralara, prehistorik mağaralara, dini motif içeren mağaralara yönelik ziyaretler, kültür turizmi kapsamında değerlendirilebilmektedir.

Sağlık Turizmi Kapsamında Mağaralar: Mağaranın içerdiği değerlerden biri de mağara atmosferidir. Uygun atmosferik yapıya sahip mağaralar, insan sağlığına iyi yönde etki edebilmekte ve sağlık turizmi kapsamında, speleoterapi veya radon terapi yöntemleriyle turistlere hizmet verebilmektedir. Speleoterapi, yer altı ortamının kullanılarak kronik solunum hastalıkları tedavisinde ve solunum yolları hastalıklarının oluşmasını engelleyici terapik bir

yöntemdir (Beamon vd., 2010). Speleoterapinin uygulandığı alanlardan biri, tuz mağaralarıdır. Tuz mağaralarında bulunan negatif iyonlarla doymuş hava, hastaların solunum kalitesini artırdığı ve yorgunluk, stres, kardiyovasküler problemler, bronş ve akciğer hastalıkları ile astım gibi birçok hastalıkların tedavisinde olumlu etkilere sahip olduğu (Dede, 2011: 6); ayrıca saman nezlesi, krup hastalığı, sürekli öksürük, boğmaca, kronik sinüzit, uyku bozukluklarının tedavisi ile bağışıklık sisteminin güçlendirilmesi, enfeksiyonlara yatkınlık, rahatlama ve gevşemede etkili olduğu ileri sürülmektedir (Graves, 2015).

Mağaraların olumlu koşulları değerlendirilerek insan sağlığına etkili olabildiği diğer bir terapik yöntem de radon terapisi. Takahashi ve Kojima (2006), radon terapinin doğal bir kür olduğunu ve SPA' larda, mağaralarda, yer altı maden ocaklarında sıklıkla uygulandığını belirtir. Bu alanlarda radon, suda çözülmesi ve/veya havada birikmesiyle terapi süresince içme kürü, termal-spa, spa-kürü veya kuru spa ve inhalasyon terapileriyle insan bedeni içerisine girer (Nagy vd., 2008: 220). Radon terapisi, özellikle ağırlı iltihap ve zedelenmiş eklem ve omurga hastalıklarının tedavisinde etkin olduğu değerlendirilmektedir (Becker, 2004: 335). Ne kür etkisinin dozajı ne de gerekli tedavi süresi tanımlanmamasına rağmen; radon terapi, aktif maddelerin bulunduğu yerlerde bir ilaç tedavisi olarak betimlenir. Tedavi süresince radon dozajı önemli ölçüde değişmektedir. Radon terapi, tek başına tedavi edici bir unsur değil; destek verici bir unsur olarak kullanılır. Mağaraların bakteri-virüsten arınmış havası, mağara içerisindeki karbondioksit oranı, hızlı değişmeyen atmosferik hareketler (esinti ve nem oranı) tedaviye katkı sağlayıcı unsurlardır (Nagy vd., 2008).

Jeoturizm Kapsamında Mağaralar: Günümüzde jeolojik oluşumlara yönelik talep artışı; volkanik kraterler, termal sular, şelaleler ve mağaralar gibi jeolojik oluşumlara dayalı turizm çekiciliklerinin geliştirilmesine neden olur (Pforr ve Megerle, 2006: 119). Bu oluşumlara yönelik talep, jeoturizmi meydana getirir ve Tongkul, (2006: 26)'a göre, Jeoturizm, jeolojik miras kaynaklarının eğitim amaçlı turizmde kullanılmasıdır. Jeolojik miras ise yeryüzü parçasının bilimsel, kültürel, estetik, rekreasyonel değerleridir.

UNESCO, uluslararası jeolojik öneme sahip alanların ve manzaraların bütüncül bir koruma, eğitim ve sürdürülebilir kalkınma kavramıyla yönetildiği tek, birleşik coğrafi alanlar olarak Küresel Jeoparklar Ağı kurar. Günümüzde 33 ülkede 120 adet jeopark bulunmaktadır (www.unesco.org). UNESCO tarafından ilan edilen bu jeoparklar içerisinde mağaralar da yer alır. Bunlardan biri de Zhijindong Mağarası Jeolojik Parkıdır (www.gzzjd.com). UNESCO jeopark listesinde; Marble Arch Mağarası gibi kendi başına jeopark ilan edilen mağara da bulunmaktadır (www.unesco.org).

Mağaralarda sıkça görülen damlataşlar ve akmataşlar, yeraltı sularının geçtikleri yerlerdeki karbonat ve sülfatlı kayaları eritmeleri; mağaranın tavan, duvar ve tabanında değişik şekillerde ve renkte, yeniden çökelmeleri sonucu oluşur (Nazik, 2016). Bu sıradışı jeolojik şekiller ve jeomorfolojik oluşumlar, mağaraların estetik değerlerini meydana getirir (Kim vd., 2008: 301). Bu bağlamda mağaranın doğal güzellikleri, turizmde birer arz kaynağı potansiyeli taşır.

Özel İlgi Turizmi Kapsamında Mağaralar: Özel ilgi turizmi, kişinin sahip olduğu ilgi doğrultusunda veya yeni edindiği ilgisini geliştirmek amacıyla bildiği bir destinasyona veya yeni bir alana ziyareti olarak tanımlanır (Swarbrooke ve Horner, 2007: 37). Mağaralara yönelik ilk keşifler, merak ve bilimsel gelişimi sağlama motivasyonu içermektedir. Bazı bilim adamları, kendi bilimsel etkinlikleri için mağara keşfi ile ilgilenir. Bu bilim adamları arasında arkeologların çalışmaları, mağara keşiflerinde önemli bir yer tutar (Webb, 2004: 1327). Mağaraların bilimsel değerleri arasında jeolojik kayıtlar, kaya formasyonları ve mineraller, yeryüzü hakkında tarihsel bilgilere işaret etmektedir (Kim vd., 2008: 301). Jeologlar, kaya formasyonları ve tortuları inceleme amaçlı mağaraları keşfeder. Bazı mağaracılar, mağarada yaşayan bitki ve hayvanlarla ilgilenirler. Bazı mağaracılar ise kendini yenileyemeyen doğal kaynak çeşitlerini korumak ile ilgilenir ve mağaraları ziyaret eder. Bu ziyaret tiplerinin dışında, birçok insan rekreasyonel

amaçlarla mağaraları ziyaret eder (Cross, 2004: 149). Teknoloji ile birlikte mağaracılık faaliyetine yönelik özel ekipmanların geliştirilmesi de rekreatif mağaracılık faaliyetlerinin son 50 yılda artmasını sağlar (Eavis, 2004: 730).

Macera Turizmi Kapsamında Mağaralar: Buckley (2006:1), Macera Turizmini: Arazi yapısının özelliklerine dayalı açık hava aktivitelerinin, genellikle özel sportif ekipman ve alet gerektiren ve tur müşterilerini heyecanlandıran, rehberli ticari tur olarak tanımlamaktadır. Swarkbrooke vd., (2003:16) ise macera ve turizmin bağdaşmasıyla "Macera Turizmi"nin ortaya çıktığını; seyahat ve tatmin edici macera deneyimi sunan boş zaman aktivitelerini içerdiğini belirtmektedir. Macera turistlerinin en çok katıldıkları faaliyetler arasında mağaracılık da yer almaktadır (Beckmann, 2017). Mağara; bilinmezliği, karanlığı, zorlukları içerdiğinden dolayı keşif ve macera alanıdır (Cross, 2004: 149). Bazı mağaracılar, mağaralar hakkında bilgiler elde ederken, doğa ile olan mücadeleden hoşlanırlar (Cross, 2004: 149)

Mağaralar, sportif faaliyet olarak ele alındığında, mağaraların sahip olduğu değerler: Mağara keşfi, mağarada botla dolaşmak, mağara kenarında kamp kurmak ve doğa yürüyüşleridir (Kim vd., 2008: 301). Mağara içi aktivitelerde ise asıl amaç, mağarayı haritalandırmaktır. Mağaracılık, mağaraların araştırılması ve haritalanması amacıyla yapılan bir doğa sporu olarak tanımlanmaktadır (Acar Gürel, 2013: 206). Mağaracılık, bilimsel ve sportif amaçlarla yürütülen bir uğraştır ve Sportif Mağaracılık, Dünya'nın en tehlikeli doğa sporlarından birisi olarak kabul edilmektedir. Bireysel olarak yapılabildiği gibi grup olarak da yapılabilir. Mağaracılıkta en derin ve uzun mağaralara girmek Alpinizmde doruklara ulaşmak kadar önem taşımaktadır (Erdoğan, 2003: 127).

Dünya'da Mağara Turizmi

Dünya genelinde turizme açık mağaralar, daha çok görsel mağara işletmeleridir. Görsel mağaracılık, sert hava koşullarından etkilenmediği için yıl boyunca açık olabilmekte; birçok görsel mağara işletmesinde hediyelik eşya, yöresel ürün gibi satış noktaları bulunmaktadır. Bazı mağara işletmelerinde müze, kaya ve mineral sergi alanları, vahşi doğa parkları, bazılarında ise temalı parklar mevcuttur. Mağara yakınlarında ise genellikle piknik alanları, ağaçlık patikalar ve oyun alanları mevcuttur. Diğer taraftan bazı işletmeler, kaya tırmanışı etkinliği ve bu etkinlik için kiralık ekipmanlar sunar (Cross, 2004: 150). Dünya genelinde 1.252 görsel mağara, ziyaretçilere hizmet vermektedir. Amerika Birleşik Devletleri, 170 mağara ile en çok görsel mağaraya sahip ülkedir. Amerika Birleşik Devletleri'ni 111 mağara ile Fransa; 94 mağara ile Japonya takip etmektedir. Türkiye ise 22 görsel mağaraya sahiptir (www.showcaves.com).

Mağaralar, yüzyıllardır tek başlarına büyük ziyaretçi akımına sahiptir fakat son yıllarda çevreleriyle birlikte çekicilik unsuru olarak turizmde kullanılmaya başlanmıştır. Bu duruma en büyük etki jeoparklardır. Jeoparklar, hem ekonomik hem de koruma amaçlı yapılarıdır ve mağaralar, jeoparklar içerisinde yer almaktadır Jeoparkların dünya genelinde yaygınlaşması mağaralara yönelik ilgiyi de artırmaktadır. Turistler, içerisinde mağara barındıran jeoparkları, turistik ziyaret dışında; din ve sağlık amaçlı da ziyaret etmektedir (Cigna ve Forti, 2013). Tablo 1, dünya genelindeki mağaraların turizm, din ve sağlık amaçlı kullanımı ile bu kullanım tiplerine göre elde edilen ekonomik değerlerin oransal olarak gösterildiği tablodur. Mağaraların sağlık amaçlı kullanım oranı %2-3 olmasına karşılık, sağlıktan elde edilen gelirin yüksekliği dikkat çekmektedir.

Mağaralar, kültürel ve doğal miras özelliklerine sahip olabilmektedir. Kültürel ve doğal miras kavramları ve bu kavrama uygun alanların korunması, 17 Ekim-21 Kasım 1972 tarihlerinde, UNESCO Genel Konferansının Paris'teki on yedinci oturumunda, üye devletlerin imzası ile 16 Kasım 1972'de kabul edilir. Sözleşmenin 1. maddesi kültürel miras olarak kabul edilecek değerleri tanımlamaktadır. Bu tanıma istinaden mağaralar, içerdikleri değerlerine bağlı olarak

kültürel veya doğal miras listesinde yer almaktadır. Tablo 2 Dünya Miras Listesinde yer alan mağaraları göstermektedir (<http://whc.unesco.org/en/list/>). Türkiye, Dünya Miras Listesinde toplamda 15 envanter ile yer almaktadır. Türkiye'nin sahip olduğu envantere, yeraltı şehirleri, kaya mezarları, kaya kiliseleri gibi yapay mağaraların çok olduğu Kapadokya, kültürel miras niteliğinde UNESCO tarafından koruma altındadır.

Tablo 1: Dünya Genelinde Mağaraların Kullanım Tipleri ve Oranları

Mağara Kullanım Şekli	Ziyaretçi (%)	Ekonomik (%)
Turizm	77-83	40-50
Din	15-20	15-20
Sağlık	2-3	35-40
Toplam	100	100

Kaynak: Cigna ve Forti, 2013: 15.

Tablo 2: Dünya Miras Listesinde Yeralan Mağaralar

Dünya Mirasının Adı	Ülke	Dünya Miras Tipi
Mogao Mağarası	Çin	Kültürel Miras
Vezeze Vadisi'nde Prehistorik Siteler ve Süslemeli Mağaralar	Fransa	Kültürel Miras
Pont d'Arc'un süslenmiş mağarası	Fransa	Kültürel Miras
Theologian Saint-John Manastırı ve Pátmos Adası'ndaki Apocalypse Mağarası ile Tarihi Merkez	Yunanistan	Kültürel Miras
Aggtelek Karst ve Slovak Karst Mağaraları	Macaristan /Slovakya	Doğal Miras
Ajanta Mağaraları	Hindistan	Kültürel Miras
Ellora Mağaraları	Hindistan	Kültürel Miras
Elephanta Mağaraları	Hindistan	Kültürel Miras
Carmel Dağında İnsanın Evrim Alanı: Nahal Me'arot / Wadi el-Mughara Mağaraları	İsrail	Kültürel Miras
Mağaralar Ülkesinin küçük bir evreni Olarak Yahudilik Ovasında Maresha ve Bet-Guvrin Mağaraları	İsrail	Kültürel Miras
Oaxaca Orta Vadisindeki Yagul ve Mitla'nın Tarih öncesi Mağaraları	Meksika	Kültürel Miras
Škocjan Mağarası	Slovenya	Doğal Miras
Altamira Mağarası ve Kuzey İspanya Paleolitik Mağara Sanatı	İspanya	Kültürel Miras
Gorham Mağarası	İngiltere	Kültürel Miras
Mamut Mağarası Milli Parkı	ABD	Doğal Miras
Carlsbad Mağarası Milli Parkı	ABD	Doğal Miras

Kaynak:<http://whc.unesco.org/en/list/>'den düzenlenmiştir.

Mağaraları koruma yöntemlerinden biri de alanın Milli Park, Doğal Anıt gibi statülerde yer almasıdır. Amerika Birleşik Devletlerin bu statülerde: Carlsbad Mağarası Milli Parkı, Jewel Mağarası Doğal Anıtı, Mammoth Mağarası Milli Parkı, Oregon Mağaraları Doğal Anıt, Russell Mağarası Doğal Anıtı, Wind Mağara Milli Parkı gibi alanlar ziyaret edilmektedir (<https://irma.nps.gov/>).

Türkiye’de Mağara Turizmi

Türkiye’de mağaralar hakkındaki ilk araştırmayı, Jeolog Abdullah Bey gerçekleştirir. Abdullah Bey, Yarım Burgaz Mağarası’ndaki biospeleoloji (mağara canlıları) üzerine araştırmalar yapar ve bu mağara hakkındaki incelemelerini 1869 ve 1870 yıllarında iki makale şeklinde yayımlar (Ozansoy ve Mengi, 2006:137-138). Mağaraların kurumsal bir yapı ile ele alınması ve incelenmesi, 1964 yılında Temuçin Aygen önderliğinde kurulan Mağara Araştırma Derneği (MAD) ile başlar (Nazik, 2008: 106). 1973 yılında ise ilk üniversite kulübü olan Boğaziçi Üniversitesi Mağara Araştırma Kulübü; 1979 yılında ise MTA Jeoloji Etütleri Dairesi bünyesinde Karst ve Mağara Araştırmaları Birimi kurulur. Bugün, ülkemiz genelinde mağara araştırmalarının büyük bir bölümünü bu kurum gerçekleştirilmektedir (<https://yigm.ktb.gov.tr>).

1950’li yıllarda dünyada mağara turizminin gelişmesine paralel olarak; 1950 yılında Türkiye’de turizme açılan ilk mağara, Alanya Damlataş Mağarası’dır. Damlataş Mağarası’nı, 1965 yılında Burdur İnsuyu Mağarası ve Silifke Narlıkuyu Dilek Mağarası izler (Ozansoy ve Mengi, 2006: 201). Kitle Turizminin dışında, alternatif turizm türlerini geliştirmeye yönelik çalışmalar bakımından mağaraların değerlendirilmesi de gündeme gelir ve bu kapsamda bazı mağaralar, turizme açılır. Tablo 3’de Kültür ve Turizm Bakanlığı’nca turizme açılan mağaralar gösterilmektedir.

Tablo 3: Türkiye’de Turizme Açılmış Doğal Mağaralar

No	Mağaranın Adı	Bulunduğu İl	Kullanım Amacı	No	Mağaranın Adı	Bulunduğu İl	Kullanım Amacı
1	Buzluk	Ağrı	Görsel	15	Dilek	Mersin	Görsel
2	Damlataş	Antalya	Görsel-Sağlık	16	Eshab-ı Kehf	Mersin	İnanç
3	Dim	Antalya	Görsel	17	Köşekbükü	Mersin	Görsel
4	Karain	Antalya	Kültürel	18	Yarım Burgaz	İstanbul	Kültürel
5	Yalandünya	Antalya	Görsel	19	Eshab-ı Kehf	K. Maraş	İnanç
6	Zeytintaşı	Antalya	Görsel	20	Mencilis	Karabük	Görsel
7	Gürcüoluk	Bartın	Görsel	21	Dupnisa	Edirne	Görsel
8	İnsuyu	Burdur	Görsel	22	Tınaztepe	Konya	Görsel
9	Oylat	Bursa	Görsel	23	Fosforlu	Muğla	Görsel
10	Kaklık	Denizli	Görsel	24	Yerküre	Muğla	Görsel
11	Keloğlan	Denizli	Görsel	25	İnaltı	Sinop	Görsel
12	Karaca	Gümüşhane	Görsel	26	Balıca	Tokat	Görsel
13	Zindan	İsparta	Görsel-Kültür	27	Çalköy	Trabzon	Görsel
14	Cennet Obruğu	Mersin	Görsel-İnanç	28	Gökgöl	Zonguldak	Görsel

Kaynak: Nazik, 2008: 68.

Mağaralar, Nazik (2008) tarafından “Doğal” ve “Yapay” oluşumlarına göre sınıflandırılırken; Kültür ve Turizm Bakanlığı, ziyaretçilerin rekreatif amaçlarını dikkate aldığı görülür. Ziyaretçi amaçları dikkate alındığında: Doğal mağaralar, ekipmanlı ve rehber eşliğinde girilebilecek mağaralar ve ekipmanlı profesyonellerin girebileceği mağaralar şeklinde sınıflandırılmaktadır. Tablo 4, ekipmanlı normal ziyaretçilerin rehber eşliğinde ziyaret edebilecekleri yerleri göstermektedir.

Tablo 3: Ekipmanlı Normal Ziyaretçilerin Rehber Eşliğinde Ziyaret Edebilecekleri Mağaralar

No	Mağara Adı	Bulunduğu İl	No	Mağara Adı	Bulunduğu İl
1	Yerköprü Mağarası	Antalya	7	Ilgazini Mağarası	Kastamonu
2	Oylat Mağarası	Bursa	8	Baltaini Mağarası	Konya
3	Ayvaini Mağarası	Bursa	9	Körükini	Konya
4	Gilindire Mağarası	İçel	10	Suluin Mağarası	Konya
5	İkigöz Mağarası	İstanbul	11	Yanasu Mağarası	Kırklareli
6	İncesu Mağarası	Karaman	12	Çayırköy Mağarası	Zonguldak

Kaynak: <https://yigm.ktb.gov.tr>' den düzenlenmiştir.

Mağaraların, ziyaretçi şekillerine göre; normal ziyaretçi, rehberli ve profesyonel ziyaretçi olarak ayrımı, aslında mağaracılığın sportif, rekreatif ve macera etkinliği olarak kabul edildiğinin de işaretidir. Tablo 5'de, profesyonel mağaracıların girebileceği mağaralar gösterilmektedir.

Tablo 5: Ekipmanlı Profesyonel Ziyaretçilerin Girebileceği Mağaralar

Sıra No	Mağara Adı	Bulunduğu İl
1	Altınbeşik Mağarası	Antalya
2	Pınargözü Mağarası	Isparta
3	Gürleyik Mağarası	Karaman
4	Sakalutan Mağarası	Konya
5	Susuz Güvercinlik Mağarası	Konya
6	Pınarbaşı Mağarası	Konya
7	Kızılelma Mağarası	Zonguldak

Kaynak: <https://yigm.ktb.gov.tr>' den düzenlenmiştir.

Türkiye'deki 1500 mağara, MTA ve mağaracılıkla ilgili dernek, kulüp, topluluk ve kuruluşlarca incelenmiştir. Türkiye'nin en uzun mağarası, 15 km'den fazla olan Isparta'daki Pınargözü Mağarası; en derin mağarası ise -1429 ile Mersin'deki Peynirlikönü Mağarası'dır. Diğer taraftan Türkiye'de 20000'den fazla mağaranın bulunabileceği öngörülmektedir (<https://yigm.ktb.gov.tr>).

Türkiye'de mağaraları ziyaret eden kişilere ait istatistik verileri elde etmek güçtür. Bunun sebebi de Kültür ve Turizm Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile Orman Su İşleri Bakanlığı gibi üç farklı bakanlığın, mağaralardan sorumlu olmaları ve yetki karmaşasının doğmasıdır. Bazı resmî kurumlar, istatistik veri vermekte çekince duymaktadır. İl Özel İdareleri veya Büyükşehir Belediyesi sorumluluğunda kiraya verilen mağaraların özel işletmecilerine de ulaşmak güçtür. Tablo 6 Başbakanlık Bilgi Edinme Merkezi aracılığıyla resmi olarak elde edilen istatistik verilerden oluşmaktadır.

Tablo 6: Türkiye'deki Turizme Açık Mağaraların Ziyaretçi Sayıları

Mağara Adı	Yıllar				
	2012	2013	2014	2015	2016
Aksu Zindan Mağarası	6.142	6.814	9.493	10.315	8.081
Dupnisa Mağarası	29.047	31.278	33.562	43.652	72.209
Altınbeşik Mağarası	-----	-----	-----	5.100	8.455
Kaklık Mağarası			35.250	48.500	55.250

Kaynak: Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Isparta İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Kırklareli İl Özel İdaresi, Honaz Belediye Başkanlığı Bilgi edinme yazıları.

Tablo 6'da yer alan Dupnisa Mağarası, Kırklareli'nde; Aksu Zindan Mağarası, Isparta'da; Altınbeşik Mağarası, Antalya'da; Kaklık Mağarası, Denizli ilinde bulunmaktadır. 2016 yılı verileri dikkate alındığında Dupnisa ve Kaklık Mağaraların en çok ziyaret edilen görsel mağaralar olduğu görülmektedir.

Nazik (2008) tarafından yapay mağara olarak ifade edilen ve turizme açılmış alanlar, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından ören yeri olarak tanımlanan yerlerdir. Bu alanların kültürel çekicilikleri fazladır ve bakanlıkça koruma altında olduğu görülmektedir. Yapay mağara niteliğinde mağaralara, Sümela Manastırı, Hasankeyf ve St. Pierre Kilisesi eklenmiştir.

Tablo 7: Türkiye'de Turizme Açılmış Yapay Mağaralar ve Yeraltı Şehirleri

No	Mağaranın Adı	Bulunduğu İl	Kullanım Amacı
1	Saratlı Yeraltı Şehri	Aksaray	Kültür-İnanç (Ören yeri)
2	Çukurören Yeraltı Şehri	Aksaray	Kültür-İnanç
3	Emirgazi Yeraltı Şehri	Aksaray	Kültür-İnanç
4	Kuluk Ali Yeraltı Şehri	Aksaray	Kültür-İnanç
5	Gözyaşı Yeraltı Şehri	Aksaray	Kültür-İnanç
6	Güzelyurt Yeraltı Şehri	Aksaray	Kültür-İnanç
7	Ozancık Yeraltı Şehri	Aksaray	Kültür-İnanç
8	Aydıntepe Yeraltı Şehri	Bayburt	Kültür
9	Tuz Mağarası	Çankırı	Görsel-Sağlık
10	Yedi Uyurlar Mağarası	İzmir	İnanç
11	Ağımas Yeraltı Şehri	Kayseri	Kültür-İnanç
12	Dulkadirli Yeraltı Şehri	Kırşehir	Kültür-İnanç
13	Kepez Yeraltı Şehri	Kırşehir	Kültür-İnanç
14	Mucur Yeraltı Şehri	Kırşehir	Kültür-İnanç (Ören yeri)
15	Tatların Yeraltı Şehri	Nevşehir	Kültür-İnanç (Ören yeri)
16	Özkonak Yeraltı Şehri	Nevşehir	Kültür-İnanç (Ören yeri)
17	Derinkuyu Yeraltı Şehri	Nevşehir	Kültür-İnanç (Ören yeri)
18	Özlüce Yeraltı Şehri	Nevşehir	Kültür-İnanç
19	Gümüşkent	Nevşehir	Kültür-İnanç
20	S. Gökçetoprak Yeraltı Şehri	Nevşehir	Kültür-İnanç
21	Kaymaklı Yeraltı Şehri	Nevşehir	Kültür-İnanç (Ören yeri)
22	Mazı Yeraltı Şehri	Nevşehir	Kültür-İnanç (Ören yeri)
23	Gümüşler Manastırı	Niğde	Kültür-İnanç (Ören yeri)
24	Kalaktepe Yeraltı Şehri	Niğde	Kültür-İnanç
25	Cehennemazgı Mağarası	Zonguldak	Görsel-İnanç (Ören yeri)
26	Hasankeyf	Batman	Kültür (Ören yeri)
27	St. Pierre Kilisesi	Hatay	İnanç (Ören yeri)
29	Sümela Manastırı	Trabzon	Kültürel- İnanç (Ören yeri)

Kaynak: Nazik, 2008: 68; DÖSİMM, 2017'den düzenlenmiştir.

2023 Turizm Stratejisinde Mağara Turizmi

Türkiye, kıyı turizmi yanı sıra alternatif turizm kapsamında sağlık ve termal turizm, kış sporları, dağ ve doğa turizmi, yayla turizmi, kırsal ve eko turizm, kongre ve fuar turizmi, kurvaziyer ve yat turizmi, golf turizmi, vb. turizm türleri açısından da eşsiz imkânlarla sahiptir. Bununla birlikte, ülkenin turizm potansiyeli rasyonel anlamda kullanılamamaktadır. Türkiye Turizm

Stratejisi 2023 ve Eylem Planı 2013, ülkemizin doğal, kültürel, tarihi ve coğrafi değerlerini koruma-kullanma dengesi içinde ve turizm alternatiflerini geliştirerek, ülkemizin turizmden alacağı payı arttırmayı hedef almaktadır (www.mevzuat.dpt.gov.tr). 2023 Turizm Stratejisinde mağara turizmi ile ilgili özel durumlar, aşağıda maddeler halinde özetlenmektedir:

- 2023 Stratejisinde turizmi çeşitlendirmek için doğa ve kültür temelli turizm türlerine de ağırlık verilmiştir. Mağara turizmi, eko turizm ve macera turizmi gibi konu başlıkları altında işlenmektedir.
- Eko turizm altında kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları iş birliği ile agro-turizm, macera turizmi, mağara turizmi, spor turizmi faaliyetlerinin gerçekleştirilebilmesi için eylem planlarının hazırlanmasından söz edilmektedir.
- Hedeflerde ise doğa turizm alanı olarak seçilen alanlarda güzergâh üzerinde bulunan mağara, ilginç kaya ve ağaç oluşumları vb. çekicilikler için çevre düzenlemelerin yapılacağı ve buralara başta ulaşım olmak üzere altyapı yatırımlarının geliştirilmesinden bahsetmektedir.
- Yapay mağara bakımından zengin olan Kapadokya, 2023 turizm stratejisinde Kültür ve Turizm Gelişim Bölgesi olarak gösterilmektedir. Kültür turizminin gelişmesi için turizmin çeşitlendirilerek büyümesi çabasına girilmiş ve bu kapsamda, yörede golf turizmi ön plana çıkarılmaktadır. Samsun-Hopa arasında kalan alan, yayla koridoru olarak ilan edilmekte, bu koridorda turizmin çeşitlendirilebilmesi için de mağara turizminden yararlanılması düşünülmektedir.

Bilgi edinme hakkı çerçevesinde Orman ve Su İşleri Bakanlığı'ndan elde edilen verilere istinaden, Türkiye Milli Parkları içerisinde 294 adet mağara bulunmaktadır. Bu mağaraların hepsi ziyarete açık olmamakla birlikte, turistlerin ziyaret ettiği mağaralar da mevcuttur.

Türkiye, mağaralar bakımından zengin bir coğrafyaya sahiptir. Turistlerin doğa temelli turizme yönelmesi ile mağaralara yönelik ilgi de artmıştır. Doğal mağaralar, genel ziyaretçilere yönelik görsel mağara işletmeciliği şeklinde hizmet vermektedir. Bunun dışında insan eliyle oluşturulmuş yapay mağaralar, ören yerleri niteliğinde kültür turizmi kapsamında ziyaret edilmektedir. Yedi Uyurlar, Saint Pierre Kilisesi, Hz. Eyüp Makamı, İnanç turizmi kapsamında ziyaret edilen mağaralar olarak dikkat çekmektedir. Prehistorik kültür özellikleri taşıyan mağaralar kapsamında Karain ve Öküzini Mağaraları turizmde ziyaret edilmektedir. Bu mağaralar dışında ülkemizde sağlık turizmi kapsamında hizmet verebilecek mağaralar da söz konusudur fakat Sağlık Bakanlığı'nın "speleoterapi" konusunda yönetmeliğinin olmaması; speleoterapi alanında mağaraların incelenmesi ve uygun yatırımların yapılması önündeki engeldir.

SONUÇ

Mağaralar, bir insanın rahatlıkla girebildiği ağız açıklığıyla, içerisinde gezinebildiği; doğa olayları etkisiyle ya da insan eliyle oluşturulmuş yer altı boşluklarıdır. Oluşumları binlerce yıl alan mağalar, içerdiği jeolojik, ekolojik, kültürel değerlere istinaden turizmde kullanılmaktadır. Mağara turizmi, mağaraların içerdikleri jeolojik, ekolojik, kültürel değerlere istinaden; inanç, kültür, eğitim, spor, macera ve rekreatif amaçlarla ziyaret edilmesi olarak tanımlanabilir.

Tarih öncesi dönemden günümüze mağaralar önce barınak, sığınak, sonrasında ise kutsal alan, kilise, depo vb. işlevler üstlenmiştir, medeniyetin ilerlemesi ile insanların mağaralara yönelik ilgisi azalmıştır. 19. yy'da ise bilim adamlarının keşfetme güdüsü ile mağaralara yönelik ilgi tekrar artmış; turizmin kitle turizmden doğa temelli turizm türlerine yönelmesi de mağaralara yönelik ilgiyi arttırmıştır.

İnsanların ilk ikametgâhı olan mağaralar, kültürel öğelerin ilk örneklerini de barındırmaktadır, ayrıca Hristiyanlık, İslam, Budizm gibi din ve inanç sistemlerinde önemli roller üstlenmekte ve kutsal alan olarak kabul edilebilmektedir. Mağaralar, barındırdıkları kültürel değerlere istinaden kültür ve inanç turizmi kapsamında ziyaret edilmektedir. Türkiye’de St. Pierre Kilisesi, Yedi Uyurlar Mağarası inanç turizmi kapsamında; Yarımburgaz Mağarası, Karain Mağarası, Kapadokya’daki yeraltı şehirleri kültür turizmi kapsamında ziyaret edilmeleri örnek gösterilebilir.

Mağaralar içerdiği kültürel değerlere istinaden UNESCO’nun Dünya Miras Listesinde; jeolojik değerlere istinaden de Jeolojik Miras Listesinde yer alabilmektedir. Bu özellikteki mağaralar, eğitim amaçlı turizm ziyaretlerine konu olmaktadır. Türkiye’de yapay mağara sistemi olarak değerlendirilebilecek Kapadokya bölgesi, Dünya Miras Listesinde yer almaktadır. Ülkemizde yer şekillerinin oluşumu, yerkürenin tarihi hakkında bilgi verebilecek özel öneme sahip ve jeolojik miras niteliğinde belgelendirilmiş tek alan, Kula Jeoparkı’dır. Bu alan dışındaki jeolojik miras niteliğinde olan mağara oluşumları, araştırılmalı ve turizme kazandırılabilir. Diğer taraftan yurtdışında birçok mağara tabiat parkı içerisinde, doğal anıt olarak koruma altında olduğu görülmektedir. Benzer bir durum Türkiye’de de mevcuttur. Orman ve Su İşleri Bakanlığı envanterinde 294 adet kayıtlı mağara Milli Parklar ve Tabiat Parkları içerisinde yer almaktadır.

Mağaraların jeolojik oluşumları, ekosistemi ve tarih öncesi kültürel öğeler içermesi, mağaraların birer eğitim alanı olarak değerlendirilmesini sağlayabilmektedir. Mağaralara yakın okulların, mağara işletmeleri ile anlaşmalar yapması, mağaranın asli olarak eğitimde kullanılmasını sağlayabilir.

Mağara içi havanın yüksek oksijen ve nem oranı ile polen barındırmaması gibi özellikleri, mağaranın sağlık amaçlı kullanımını mümkün kılmakta ve bu uygulama speleoterapi olarak adlandırılmaktadır. Ulusal yazın kapsamında mağaraların sağlık açısından değerlendirilmesine yönelik kriterler bulunmamaktadır. Bu araştırma kapsamında Beamon vd., (2010)’den elde edilen veriler, mağaraların sağlık değeri için dikkate alınabilir. Sağlık açısından mağaralardan yararlanılan bir diğer yöntem radonterapi yöntemidir. Bilimsel verilerle tam desteklenmemekle birlikte, mağara içi radyoaktivite oranı, kür olarak ve alternatif tıp kapsamında kullanıldığı da görülmektedir. Kesin terapötik bulguları bilinmemekle birlikte, radonterapi denilen bu uygulama, bazı mağara işletmelerince sağlık turizmi içerisinde ürün olarak hizmet edilmektedir.

Mağaraları turizmde etkin kullanabilme yöntemlerinin birisi de macera ve sportif mağaracılık uygulamalarıdır. Mağaralara yönelik bilimsel etkinlikler sırasında, bilim adamlarına yardımcı olan sporcular, zamanla mağaranın sunduğu zorlu ortamda mücadele etmekten hoşlanmaya başlamıştır. Avrupa’da bilimsel amaçlı mağara ziyaretlerinden ziyade sportif ve macera amaçlı mağaracılık kulüpleri kurularak gelişmiştir.

Ülkemizde mağara turizmi 1950’li yıllardan başlamıştır ve turizme kazandırılan mağaralar, genelde görsel mağaracılık işletmesi olarak hizmet vermektedir. Mağaralar, hassas ekolojik dengelere sahip alanlardır. Bu alanların turizme açılmadan önce elde edilecek ekonomik gelir ile mağaranın zarar görmesine bağlı oluşacak ekolojik zararın kıyaslanması önemlidir. Her bir mağara turizme açılmamalı, açılacak ise mağaranın içerdiği değerler göz önüne alınmalıdır.

Türkiye, turizmi 12 aya yayma ve bölgeler arası kalkınmayı dikkate alarak, kitle turizminden alternatif turizm çeşitlerine yönelmektedir. Bu bağlamda yöresel ve doğal çekicilikler kullanılmaktadır. Bu çekiciliklerden birisi de mağaralardır. Mağaraların 12 ay ziyaret edilebilirliği ve yöresel kalkınmada etkili olabilir düşüncesi ile turizme kazandırılmaya çalışılmaktadır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın mağaraları sınıflandırma kriteri dikkate alındığında: Sınıflandırmanın mağara ziyaretlerinin zorluk derecesine göre yapıldığı sonucuna varılır. Mağaraların ziyaretçiler tarafından hiçbir zorluk ve rehber eşliği olmadan gezilmesi, görsel

mağaracılığı tanımlarken; profesyonel ekipmanlarla girilen mağaralar şeklinde tanımlaması ile de mağaracılık etkinliğine aktif şekilde katılanlar tarif edilmektedir. Bununla birlikte, Türkiye’de macera etkinliği sunan herhangi bir mağara işletmesi bulunmamaktadır.

Görsel mağara işletmeleri, genel ziyaretçi turları veya bireysel ziyaretler dışında macera turu hizmeti de verebilmektedir. Görsel mağaraların genel ziyarete açılmayan kısımları, macera turizmi kapsamında macera turu için değerlendirilebilmektedir. Mağara işletmelerinin bu konuda mağaracılık dernekleri ile iş birliğine gitmesi, donanım temini sağlaması ile doğa ve macera meraklılarına alternatif bir ürün sunulabilir. Diğer taraftan ülkemizde mağaralara yönelik ilginin artırılabilmesi için üniversite doğa sporları ve mağaracılık kulüpleri desteklenmelidir

Marmara Bölgesi’nin en uzun mağarası olan Ayvaini Mağarası, yatay konumlu olması, Bursa il merkezi ve İstanbul’a yakınlığı, Bursa ve İstanbul’da mağara araştırma dernekleri ve topluluklarının olması ile sık sık ziyaret edilmektedir. Bu tarz mağaraların yanında macera sporlarına yönelik eğitim amaçlı komplekslerin yapılması, mağaraya yönelik ziyaret sayısını arttırabilecektir. Bundan başka dünyadaki en zor macera türlerinden biri denizaltı mağaralarına dalıştır. Ülkemizde ise bu tür mağalar, henüz yeterince araştırılmamıştır. Bu tür mağaraların araştırılması, kayıt altına alınması ve ilan edilmesi, macera turizmi ve dalış turizmi kapsamında kullanılmasını sağlayabilecektir.

Bundan sonraki çalışmalarda, mağaralarda uygulanabilecek speleoterapi kriterlerinin belirlenmesi ve kriterlere uygun mağaraların turizme kazandırılması üzerine araştırmalar yapılabilir, ayrıca görsel mağaraların ağırlıkta olduğu ülkemizde mağara değerlerinin ziyaretçiler tarafından daha iyi anlaşılabilmesine yönelik mağara rehberi mesleği üzerine çalışmalar gerçekleştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Acar Gürel, D. (2013). Rekreasyonel Mağaracılıkta Etkinlik Boyutları. *II. Rekreasyon Araştırma Kongresi*, Aydın. ss: 206-217.
- Batman, O. ve Eraslan, H. (2007). Spor Turizmi. (Editör) Bulu, M. ve Eraslan, H.: *Sürdürülebilir Rekabet Avantajı Elde Etmede Turizm Sektörü Sektörel Stratejiler ve Uygulamalar* içinde (ss. 198-221). Ankara: Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu Derneği (URAK).
- Beamon, S. P., Falkenbach, A., Fainburg, G. and Linde, K. (2010). *Speleotherapy for asthma*. Wiley, Retrieved from <http://onlinelibrary.wiley.com/> [Erişim Tarihi: 9.12.2016].
- Becker, C. (2004). One Century of Radon Therapy, *International Journal of Low Radiation*, 4(3): 334-357.
- Beckmann, C. (2017, Ocak 31). *Research Reveals Adventure Travelers Primarily Motivated by Transformation*. Adventure Travel News, [Online] <http://www.adventuretravelnews.com/research-reveals-adventure-travelers-primarily-motivated-by-transformation> [Erişim Tarihi: 19.02.2017]
- Bingöl, Z. (2007). *Gelenekten Evresnele Anadolu’da İnanç Turizmi*. Ankara: Detay.
- Buckley, R. (2006). *Adventure Tourism*. UK: CAB.
- Can, Ş. (1994). *Klasik Yunan Mitolojisi*. (3. Basım), İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- Cigna, A. (2012). Show Caves. (Editor) W. White and D. Culver, *Encyclopedia of Caves* içinde, (pp. 690-697), (2. Press), Çin: Elsevier.
- Cigna, A. A. and Forti, P. (2013). Caves: The Most Important Geotouristic Feature in The World. *Tourism and Karst Area*, 6(1): 9-26.

- Congjiang, J. (2003). *Xinjiang Turizmi*. (Çeviren: Zhiwei, M.), Beijing: Wuzhou. [Online] <https://books.google.com.tr> [Erişim Tarihi: 07.12.2016]
- Cross, G. S. (2004). *Encyclopedia of Recreation and Leisure in America*. USA: Thomson Gale.
- Curtis, G. (2017). *Mağara Ressamları Dünya'nın İlk Sanatçılarının Gizemli Dünyası*. (Çeviren, Dikmen, H.), İstanbul: Redingot.
- Çetindağ, G. (2007). *Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu*. Türk Kültüründe Mağara Motifi, [Online] <https://www.ayk.gov.tr> [Erişim Tarihi: 19.12.2016]
- Dede, Z. (2011). Çankırı Tuz Mağaralarının Tıbbi Jeoloji Açısından Değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Niğde.
- Doğaner, S. (2013). *Türkiye Kültür Turizmi*. İstanbul: Doğu Kitabevi.
- DÖSİMM. (2017). *1700050474 Sayılı BİMER Başvuru Cevabı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Eavis, A. (2004). Exploring Caves. (Editor) J. Gunn: *Encyclopedia of Caves and Karst Science* içinde (ss. 730-735), NewYork: Taylor andFrancis.
- Ege, İ. (2015). Saint Pierre (Kilisesi) Mağarası (Antakya/Hatay). *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(16):165-188.
- Erdoğan, N. (2003). *Çevre ve (eko)nomi*. İzmir: Erk.
- Garofano, M. and Govoni, D. (2012). Underground Geotourism: A Historic and Economic Overview of Show Caves and Show Mies in Italy. *Geoheritage*, 4: 79-92.
- Goeldner, C. R. and Ritchie, B. J. (2009). *Tourism Principles, Practices, Philosophies*, (11. Press), Hoboken N.J: John Wiley.
- Graves, R. (2015). *Speleotherapy or Natural Cave Therapy*. International Showcaves Association. [Online] <http://www.i-s-c-a.com/isca-newsletters> [Erişim Tarihi: 19.12.2015]
- Gürdal, M. (2014). *Türkiye Turizm Coğrafyası "Profesyonel Turist Rehberi ve Gezi Klavuzu"*. Ankara: Nobel.
- Holloway, C. J. and Taylor, N. (2006). *The Business of Tourism*. Essex: Financial Times Prentice Hall.
- <https://whc.unesco.org/en/list/> [Erişim Tarihi: 22.12.2016]
- <https://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/environment/earth-sciences/unesco-global-geoparks/> [Erişim Tarihi: 09.12.2017].
- <https://www.gzzjd.com/en/> [Erişim Tarihi: 24.12.2016].
- <https://irma.nps.gov/Stats/Reports/Park/CAVE> [Erişim Tarihi: 09.01.2017].
- <https://www.postojnska-jama.eu/en/come-and-visit-us/postojna-cave/>[Erişim Tarihi: 09.01.2017].
- <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-10335/magara-turizmi.html> [Erişim Tarihi: 26.02.2020].
- <https://www.mevzuat.dpt.gov.tr/ypk/2007/20070302-17-1.doc> [Erişim Tarihi: 05.06.2013].
- <http://www.showcaves.com/> [Erişim Tarihi: 09.01.2017].
- Kiernan, K. (2004). Religious Sites. (Editor) J. Gunn: *Encyclopedia of Caves and Karst Science* içinde (ss. 1329-1334), NewYork: Taylor and Francis.
- Kim, S. S., Kim, M., Park, J. and Guo, Y. (2008). Cave Tourism: Tourists' Characteristics, Motivations to Visit, and the Segmentation of Their Behavior. *Asia Pacific Journal of Tourism*, 13(3): 299-318.

- Lewkowicz, Ł. (2010). Cave Tourism in the Polish- Slovak Transfrontier Area. 6. ISCA , (s. 100-107).
- McIntosh, R., Goeldner, C. and Ritchie, J. (1995). *Tourism Principles, Practices, Philosophies* (7. Press), New-York: John Wiley and Sons Inc.
- Nagy, K., Kavasi , N., Kovacs, T. and Somlai, J. (2008). Radon Therapy And Spelootherapy. *Press Therm Climat* (145): 219-225. [Online] <http://media1.webgarden.com/> [Erişim Tarihi: 17.12.2016].
- Nazik, L. (2008). Mağara Turizmi. (Editör) Hacıoğlu, N. ve Avcıkurt, C.: *Turistik Üriün Çeřitlendirmesi* içinde (ss. 295-318). Ankara: Nobel.
- Nazik, L. (2016). Mağara Nedir? Nasıl Oluşur? Sunumu. *Mağaracılık Çalıştayı*. 2-3 Nisan 2016, Bursa.
- Olalı, H. (1963). *Turizm Teorisi ve Politikası*. İzmir: Endüstri Matbaacılık ve Ticaret.
- Ozansoy, C. ve Mengi, H. (2006). *Mağarabilimi ve Mağaracılık*. Ankara: TUBİTAK.
- Pforr, C. and Megerle, A. (2006). Geotourism: a perspective from southwest Germany. (Editor) Dowling, R. and Newsome D.: *Geotourism Sustainability, Impacts and Management* içinde (ss. 118-139). Elsevier.
- Schimmel, A. (2002). *Tanrı'nın Yeryüzündeki İşaretleri İslam'a Görüngübilimsel Yaklaşım*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Shaw, T. (2004). Exploration Societies. (Editor) Gunn J.: *Encyclopedia of Caves and Karst Science* içinde (ss. 723-730). NewYork: Taylor andFrancis.
- Swarbrooke , J., Beard , C., Leckie , S. and Pomfret , G. (2003). *Adventure Tourism The new frontier*. Burlington: Butterworth-Heinemann.
- Şenol, F. (2013). *Türkiye Turizm Coğrafyası ve Dünya Kültürel Mirası*. Ankara: Detay.
- Takahashi, M. and Kojima, S. (2006). Suppression of atopic dermatitis and tumor metastasis in mice by small amounts of radon. *Journal of Radiation Research* (165): 337-342.
- Taşkıran, H. (2003). Mağaraların Prehistorik Arkeoloji Açısından Önemi. *Mağara Ekosisteminin Türkiye'de Korunması ve Değerlendirilmesi Sempozyumu*. Antalya: yy.
- Tongkul, F. (2006). Geotourism in Malaysian Borneo. (Editor) Dowling, R. and Newsome D.: *Geotourism sustainability, impacts and management* içinde (ss. 26-41). Elsevier.
- Trimmel, H. (2004). Europe, Central: History. (Editor) Gunn, J.: *Encyclopedia of Cave and Karst Science* içinde (ss. 693-696). NewYork: Taylor and Francis.
- Uçankuş, H. T. (2000). *Bir İnsan ve Uygarlık Bilimi Arkeoloji Tarih Öncesi Çağlardan Perslere Kadar Anadolu*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Usta, Ö. (2008). *Turizm Genel ve Yapısal Yaklaşım*. Ankara: Detay.
- Uysal , G. (2016). Üst Paleotikten Günümüze Mağaraların Kullanımı. *Mağara Çalıştayı*. 2-3 Nisan 2016, Bursa.
- Webb, R. (2004). Recreational Caving. (Editor) Gunn J.: *Encyclopedia of Caves and Karst Science* içinde (ss. 1327-1328). Newyork: Taylor.
- White, W. B. and Culver, D. C. (2012). *Definition of Cave*, (2.press.). Waltham, [Online] <http://ekutuphane.bartın.edu.tr/edsDetails?An=457385&dbId=nlebk> [Erişim Tarihi: 19.02.2017]
- Wilson, J. (2012). Recreational Caving. (Editor) White, W. and. Culver, D.: *Encyclopedia of Caves* içinde (ss. 641-648). China: Elsevier.

Yozcu, S. (2018). *Mağaraların Rekreatif Kullanımı ve Mağaracılık Motivasyonları: Ayvainsi Mağarası Örneği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.